

РОЗДІЛ 1

ГЕНДЕРНИЙ ДИСКУРС В НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Зоряна Адамська,
кандидатка психологічних наук,
доцент кафедри практичної психології
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

ФАСИЛИТАЦІЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПАРТНЕРСЬКИХ СТОСУНКІВ У СЕРЕДОВИЩІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Вивченню особливостей особистісного та професійного становлення студентства присвячено чимало праць як у вітчизняній, так і в зарубіжній психології (Б. Ананьєв, О. Бодальов, О. Бондаренко, І. Зімняя, Є. Климов, І. Кон, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін, Г. Радчук, А. Реан, В. Сластьонін, Л. Столяренко, В. Якунін та ін.). У численних дослідженнях студентський вік розглядається як початкова ланка в ланцюгу зрілості, як сенситивний період для розвитку основних соціогенних потенцій людини, найсприятливіший для завершення розвитку особистості та утвердження її психофізичних сил. Головною особливістю є те, що розвиток на цьому віковому етапі визначається переважно особистими обставинами життя молодої людини, її досвідом, видом занять, соціально-психологічними особливостями. Так, О. Бондаренко студентством називає молодь, яка проходить стадію персоналізації на основі цілеспрямованого засвоєння учбових, професійних і соціальних функцій [1].

Досліджуючи різні аспекти професійно-особистісного становлення студентської молоді, значну увагу сучасні дослідники приділяють аналізу особливостей їх міжособистісних стосунків (Б. Ананьєв, В. Коваль, О. Батуріна, С. Духновський, А. Канаматова, Я. Коломінський, О. Колюх, В. Семіченко, С. Смагіна, А. Федяєва та ін.). У складних умовах сьогодення студенти/студентки часто невпевнені у своєму майбутньому, нерідко переживають негативні емоційні стани, внутрішні, міжособистісні та міжгрупові конфлікти. Інтерес до проблеми міжособистісних стосунків у середовищі студентської молоді обумовлений не тільки необхідністю її теоретичної розробки, але й потребою обґрунтування ефективної концепції розвитку партнерських стосунків у середовищі вишу.

З позиції гуманістичної і гуманітарної парадигм освіти особливою формою організації партнерського спілкування суб'єктів освітнього процесу виступає діалог (К. Абульханова-Славська, О. Асмолов, Г. Балл, М. Бахтін, І. Бех, В. Біблер, С. Братченко, Г. Д'яконов, З. Карпенко, Г. Ковальов, С. Кульневич, О. Орлов, Г. Радчук, Ю. Сенько, В. Сериков та ін.). Як зазначає Г. Радчук, важливим чинником діалогу є зосередженість людини на партнері, залучення його до співпереживання,

що, в свою чергу, «забезпечує розуміння, а не лише готовність допомогти учасникові спілкування» [2, с. 273]. Діалогічні стосунки є тим оптимальним психологічним фоном організації контактів, до якого мають прагнути люди і який за адекватної зовнішньої репрезентації та внутрішнього прийняття приводить до справжнього взаємного розкриття людей, котрі взаємодіють. Вони здатні створити оптимальні умови для саморозвитку та самовдосконалення обох суб'єктів процесу взаємодії [2].

У цьому контексті особливо актуалізується необхідність розвитку діалогічної культури студента/студентки, провідна роль в якому належить викладачеві. Здатність викладача допомогти студентам у складному процесі їх професійно-особистісного становлення, в побудові індивідуальної траєкторії освіти, яка співвідноситься з загальноприйнятими досягненнями людства, його готовність забезпечити необхідні для цього умови становить суть його здібностей як фасилітатора. Такий супровід сьогодні називають фасилітативним, і саме він забезпечує формування готовності студентства до самостійного пошуку проблем і їх вирішення; розвиток його творчого потенціалу, вміння діяти і жити в нестандартних умовах, у швидко змінюваному світі. Основним механізмом такого супроводу є фасилітація.

Основи розуміння сутності феномену фасилітації закладено в гуманістичній і екзистенційній психології А. Адлера, А. Маслоу, В. Франкла, Е. Фромма та інших учених. Найбільш ґрунтовними та структурованими вважаються концепції К. Роджерса, Н. Роджерс, А. Маслоу, Р. Мея, Д. Б'юдженалая, С. Братченка та ін., в яких фасилітація передбачає не тільки усунення (чи зменшення) в людини негативних переживань, викликаних нестачею чогось, але й сприяння її особистісному зростанню, її орієнтації на власний вибір, актуалізацію здатності до творчої адаптації, самозміни, саморозвитку.

Згідно з гіпотезою К. Роджерса, створення фасилітативної психологічної атмосфери можливе лише при дотриманні трьох умов: конгруентне самовираження у спілкуванні, істинність, щирість; безумовне позитивне самоствавлення і безоціночне прийняття інших; активне емпатійне слухання і розуміння. Саме у концепції К. Роджерса емоційне співпереживання відіграє роль визначальної умови особистісного зростання, емпатія створює умови для розкриття і розвитку людини, робить її відкритою до змін і є формою прояву поваги і визнання [3].

Отже, процес розвитку партнерських стосунків у середовищі студентської молоді варто розглядати як динамічну низку послідовних діалогічних взаємодій педагогів зі студентством, які одночасно виступають і як результат фасилітації – особистісне зростання і саморозвиток особистості, і як процес, який містить в собі дії однієї людини (чи групи) щодо підтримки і полегшення проявів ініціативи, самостійності інших, сприяння процесу їх психічного розвитку і забезпечення позитивної міжособистісної взаємодії, що актуалізує процеси саморозвитку і самореалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко О. Психологічні особливості сучасної студентської молоді та проблеми професійної підготовки психологів-практиків / О. Бондаренко // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – №4. – С. 8–11.
2. Радчук Г. К. Аксіопсихологія вищої школи : монографія / Радчук Галина Кіндратівна. – 2-ге вид., розш. і доповн. – Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2014. – 380 с.
3. Роджерс К. Несколько важных открытий / К. Роджерс // Гуманистическая и трансперсональная психология : хрестоматия ; состав. К. В. Сельченюк. – М. : Харвест, М. : АСТ, 2000. – С. 6–18.

Леся Басюк,

здобувачка кафедри педагогіки

Криворізького державного педагогічного університету

ДВНЗ «Криворізький національний університет»

***ПІДРУЧНИК З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ***

Сьогодні розвиток нашої держави позначений посиленою увагою до утвердження європейських цінностей, серед яких одне з першочергових значень має ґендерна рівність. Новий час детермінує становлення нової особистості – людини, яка позбавлена стереотипного мислення, толерує чужу думку, усвідомлює самоцінність і рівноправну цінність інших людей незалежно від їх кольору шкіри, стану здоров'я, національності, статі тощо. Виховання цих рис неможливе без упровадження ґендерної політики в освітні заклади, зокрема школи, адже вони є одним із агентів соціалізації дитини і мають неабиякий вплив на розвиток і становлення особистості.

Актуальним на сьогодні є питання перегляду концепції шкільного підручника в ракурсі ґендерної складової його змісту, так як саме підручник є одним із головних засобів навчання і, як наслідок, впливу на формування особистості учня/учениці. На нашу думку, особливої уваги в цьому ракурсі потребують підручники з гуманітарних дисциплін, зокрема української літератури. Адже літературні твори, як влучно зазначає вітчизняний педагог та літературознавець Б. Степанишин, «є джерелом радощів і натхнення мільйонів людей. Засобами художнього слова можна і слід виховувати в нашої юні волелюбність і громадську активність, сумлінне ставлення до праці та порядність, високу національну і інтернаціональну свідомість, чесність і правдивість» [1, с. 49]. Окрім того, «мистецтво витонченої словесності містить у собі могутню ідейну і моральну наснагу, воно етично й естетично вдосконалює людину» [1, с. 49].

Переконані, що під час вивчення творчого спадку письменників/письменниць, біографічних даних, історичних умов, за яких відбувався розвиток літературного процесу тієї чи іншої епохи, вчительське слово у поєднанні із матеріалами підручника має значний